

100 jaar geleden: socialisten die zich tegen oorlog verzetten verzamelen in Zimmerwald

Honderd jaar geleden hielden socialisten die zich tegen het bloedbad van de Eerste Wereldoorlog verzetten een bijeenkomst in het Zwitserse Zimmerwald. De conferentie van 5 tot en met 8 september 1915 besprak hoe de werkenden konden gemobiliseerd worden tegen het imperialistische bloedbad. Een artikel door Robert Bechert van het CWI.

Vooruitgangen en stappen achteruit, overwinningen en nederlagen; dat is de geschiedenis van de socialistische en de arbeidersbeweging. De bocht van de leiding van Syriza in Griekenland eerder dit jaar – eigenlijk een verraad aangezien niet werd gestreden en het verzet tegen het besparingsbeleid werd omgezet in het uitvoeren ervan – is niet het eerste en jammer genoeg ook niet het laatste voorbeeld van hoe ‘socialistische’ leiders die weigeren om met het kapitalisme te breken uiteindelijk zelf een sociaal beleid voeren.

In deze situatie is het voor activisten een uitdaging om politiek en organisatorisch van deze ervaringen te leren en dit begrip te gebruiken om de arbeidersbeweging opnieuw op te bouwen en eens te meer in het offensief te gaan tegen het kapitalisme.

We zagen dit jaar gemiste kansen in Griekenland die hebben geleid tot een nederlaag voor de arbeidersbeweging in de strijd tegen de gevolgen van de aanhoudende kapitalistische crisis. Maar het is geen verpletterende nederlaag en de Griekse beweging zal terug opstaan. Griekse socialisten moeten lessen trekken van wat gebeurd is, de krachten hergroeperen en met een propele campagne te voeren en hun programma te populariseren.

Toevallig herdenken we nu de 100ste verjaardag van een erg belangrijke stap in de heropbouw van de socialistische en de arbeidersbeweging na een veel zwaardere nederlaag, met name het meesleuren van het grootste deel van Europa in de bloedige wereldoorlog. Honderd jaar geleden, begin september 1915, kwamen 42 afgevaardigden uit 11 landen samen op de eerste internationale conferentie van socialistische partijen en stromingen die zich tegen de oorlog verzetten. De conferentie stelde het “Manifest van Zimmerwald” op. De tekst hiervoor kwam van Leon Trotski. Dit manifest speelde een belangrijke rol in de opbouw van de strijd tegen de oorlogsgezinde leiders van de meeste arbeidersorganisaties, de oorlog en het kapitalisme zelf.

In augustus 1914 was de overgrote meerderheid van de socialistische activisten met verstomming geslagen toen de leiders van de meeste socialistische partijen in de strijdende landen hun eigen heersende klassen steunden bij het uitbreken van de oorlog. Ze waren geschokt omdat deze partijen en de Tweede Internationale waartoe ze behoorden voorheen meermaals verklaarden dat ze geen enkele steun zouden geven aan een imperialistische oorlog. Toen de oorlog uitbrak, ging een meerderheid van de leiders van de arbeidersorganisaties langs beide kanten van het conflict snel over tot samenwerking met de eigen kapitalisten. Dit was deels een terugtocht na enorme patriotische golven die werden losgelaten in de voorbereidingen op de oorlog. Maar het was vooral een uitdrukking van het feit dat deze leiders het kapitalistische systeem omarmd hadden en niet langer opkwamen voor verande-

ring.

Dit verraad was een volledige verwerping van de politieke principes waar de arbeidersbeweging voorheen mee opgebouwd was. Onder die principes ook het verzet tegen oorlogen tussen kapitalistische of imperialistische mogendheden.

Tijdens de internationale crisis in de aanloop naar 1914 hield de Tweede Internationale in 1912 een speciaal congres van socialistische partijen uit heel de wereld om het gevaar van de oorlog te bespreken. Dit congres in het Zwitserse Bazel stelde: “Als een oorlog dreigt los te barsten, is het de taak van de arbeidersklasse en haar parlementaire vertegenwoordigers in de betrokken landen, ondersteund door de coördinatie van het Internationale Socialistische Bureau, om alle mogelijke pogingen te doen om het uitbreken van de oorlog te vermijden en dit door de actiemiddelen die ze het meest effectief vinden en die natuurlijk verschillen naargelang de klassenstrijd en de scherpte van de algemene politieke situatie.”

Het congres erkende dat het misschien niet mogelijk zou zijn om oorlog te vermijden, maar stelde dat de arbeidersbeweging en haar leiders in dat geval als taak hebben om “er alles aan te doen om de spoedige beëindiging ervan te bewerkstelligen met alle mogelijke machten om de economische en politieke crisis als gevolg van de oorlog aan te grijpen om de val van de kapitalistische klassenheerschappij te bespoedigen.” (zie ook: ‘De Eerste Wereldoorlog en de capitulatie van de Tweede Internationale’ op <http://www.socialisme.be/nl/18310/eerste-wereldoorlog-de-capitulatie-van-de-tweede-internationale>)

Ondanks de schok van het feit dat de officiële leiders plots het anti-oorlogsstandpunt van de Internationale lieten vallen, was er heel wat strijd in de arbeidersorganisaties met oppositiestromingen die aanvankelijk vaak erg klein waren maar vastberaden in het verzet tegen de steun aan de oorlog. Dit was niet gewoon een politieke strijd, het was ook een organisatorische strijd. De oorlog had aangetoond hoe organisaties die met veel bloed, zweet en tranen opgebouwd waren om de emancipatie van de arbeidersklasse te bewerkstelligen, in handen van pro-kapitalistische leiders instrumenten werden om het bewind van de heersende klasse in stand te houden. Het was niet alleen een kwestie van

een andere politieke koers, maar ook van het verwijderen van de oorlogsgezinde leiders en het bijeenbrengen van organisaties die de strijd tegen het kapitalisme en de oorlog ernstig namen.

Het opgeven van het anti-oorlogsbeleid van de Internationale, net op het ogenblik dat het bloedbad begon, stelde de politieke vraag van wat er moest gebeuren? Er was een scherpe strijd van ideeën. De arbeidersbeweging had in veel landen een bewuste internationalistische traditie, toch alleszins in de voorhoede van die arbeidersbeweging. Voor veel anti-oorlogsactivisten was de strijd dan ook niet beperkt tot verzet tegen de oorlog, maar kwam het er ook op aan om een internationale beweging uit te bouwen die wereldwijd tegen het kapitalisme inging. Voor de oorlog werd de Tweede Internationale, die toen socialistische partijen uit de hele wereld verbond, gezien als het symbool en instrument van arbeiderseenheid in de strijd zowel tegen het kapitalisme als voor een wereldwijde verandering.

In deze politieke strijd kwamen Lenin en de Bolsjewieken uit Rusland op voor zowel politieke als organisatorische conclusies uit de nederlaag van augustus 1914. Politiek kwam deze ramp voort uit de aanpassing aan het kapitalisme en de opkomst van een prokapitalistische stroming binnen de leiding van de arbeidersbeweging. Om de beweging opnieuw op te bouwen, moesten duidelijke ideologische lijnen getrokken worden om een stevige basis te hebben waarop de arbeidersbeweging kon heropgebouwd worden. Tegelijk was het niet gewoon een kwestie van de klok terug te draaien naar de periode voor augustus 1914 en een heropbouw van de oude Internationale. De Bolsjewieken stelden dat er nood was aan een nieuwe Internationale, een beweging die lessen had getrokken uit de ineenstorting van de Tweede Internationale.

Het was met deze ideeën dat de Bolsjewieken deelnamen aan pogingen om socialisten te verenigen in het verzet tegen de oorlog en aan pogingen om de internationale beweging opnieuw uit te bouwen. Daarbij werd ook samengewerkt met andere krachten die niet echt vertrokken van een revolutionair verzet tegen de oorlog. De Italiaanse en Zwitserse socialistische partijen riepen in 1915 een internationale conferentie van socialistische partijen bijeen om het principe van verzet tegen de oorlog opnieuw te bevestigen. De conferentie van Zimmerwald was hier het resultaat van en werd voorafgegaan door internationale anti-oorlogsmeeTINGS van socialistische vrouwen en jongeren in maart en april 1915.

De socialistische partijen die de oorlog steunden, verzetten zich tegen de conferentie. Maar dit deed niets af van het belang ervan. De conferentie bracht verschillende politieke krachten bijeen die scherpe politieke debatten voerden. Er was een rechterzijde die geen veroordeling wilde van de socialistische partijen die de oorlogskredieten goedkeurden. De linkerzijde onder leiding van de Bolsjewieken kwam op voor een duidelijke veroordeling van die ‘socialistische’ leiders die de oorlog steunden en pleitte voor een “revolutionaire strijd tegen kapitalistische regeringen”, dus voor een complete breuk met zowel de pro-kapitalistische als de twijfelende “centrumstromingen” in de arbeidersbeweging. De linkerzijde stelde dat de crisis van de oorlog moest aangegrepen worden om voor het einde van het kapitalisme op te komen. De scherpte van de retoriek van Lenin was nodig om duidelijke demarcatielijnen op te stellen ten aanzien van de openlijke pro-kapitalistische en twijfelende leiders en om de socialistische principes die nodig zijn in de strijd tegen het kapitalisme

opnieuw te bevestigen.

De resolutie van de linkerzijde haalde het niet in Zimmerwald. Maar de Bolsjewieken en de linkerzijde stemden toch voor het manifest van de conferentie omdat het een “oproep tot actie” was. Het manifest had heel wat impact. De publicatie ervan was verboden in Oostenrijk-Hongarije, Frankrijk, Duitsland en Rusland. Maar dit kon niet voorkomen dat het een belangrijke rol speelde in de organisatie van het verzet tegen de oorlog en de heropbouw van de internationale arbeidersbeweging als strijdbare en socialistische kracht. Binnen enkele maanden kreeg het manifest steun van verschillende socialistische partijen en organisaties. Het werd een verzamelpunt voor de strijd tegen de krachten die de oorlog en het kapitalisme steunden.

De conferentie van Zimmerwald was een inspiratie voor diegenen die na de ineenstorting van de oude Internationale opnieuw overeind wilden krabbelen en het was onderdeel van de noodzakelijke discussie om conclusies te trekken uit het falen van de Tweede Internationale. De conferentie was dan ook een van de eerste stappen in de opbouw van de wereldwijde revolutionaire beweging na de Eerste Wereldoorlog en de Russische revolutie van 1917. De ervaringen van die revolutionaire beweging zijn erg leerrijk voor activisten die vandaag opkomen voor het einde van het kapitalisme.